

De Koerier

van

[2014] nr. 60

Brabants Heem

*Het bestuur van Brabants Heem
tijdens de Heidag in Haaren*

Brabants Heem van vrijwilligers, voor vrijwilligers

Beste lezer,

Het jaar 2014 is inmiddels al bijna drie maanden oud. Heemkundekringen hebben hun jaarprogramma gepresenteerd, nieuwe activiteiten zijn op touw gezet, jubilea worden voorbereid en gevierd. Kortom er is weer volop activiteit in heemkundeland. Dat geldt ook voor de Stichting Brabants Heem. Wij werken aan een nieuwe beleidslijn voor de toekomst. Hoe kunnen we de aangesloten kringen het best van dienst zijn. Wat verlangen de kringen van ons en kunnen we dat waarmaken? Allemaal vragen die we tijdens onze jaarlijkse Heidag geprobeerd hebben om te beantwoorden.

2

In deze *'Koerier van Brabants Heem'* blikken we alvast vooruit op de komende heemdagen die in augustus in Roosendaal en het Belgische Essen plaats gaan vinden. Die kregen als thema de Eerste Wereldoorlog mee. Het is de eerste keer dat een dergelijke grensoverschrijdende samenwerking plaatsvindt bij de organisatie van de heemdagen.

Dit jaar zullen alle vier de uitgaven van ons tijdschrift in kleur uitgevoerd worden. Dit omdat gebleken is dat veel kringen positief waren over de laatste uitgave. Natuurlijk kunnen kringen ook artikelen in sturen en als die meerwaarde hebben voor andere kringen, zullen we die artikelen natuurlijk plaatsen. Probeer altijd om ook een foto aan te leveren. Als de bijdrage interessant genoeg is, plaatsen we die ook op onze website, zodat een breed publiek bereikt wordt.

Wij willen de kringen weer vragen om dit nummer, dat niet alleen via de post wordt toegestuurd, maar ook digitaal, te verspreiden onder de leden. U kunt de digitale versie toesturen naar alle mensen van wie u het mailadres hebt. Wij willen u hartelijk danken voor die service.

BRABANTSE HEEMDAGEN 2014 MET ALS THEMA: DE EERSTE WERELDOORLOG

De Koninklijke Heemkundige Kring Essen vzw en Heemkundekring De Vrijheijt van Rosendaal verzorgen in samenwerking met Brabants Heem de 66^e editie van de Brabantse Heemdagen op donderdag 7 augustus 2014 in Roosendaal en vrijdag 8 augustus 2014 in Essen/Kalmthout.

Voor de eerste keer Brabantse Heemdagen met een internationaal karakter en beide dagen met als thema : **De Grote Oorlog 1914 – 1918**. Beide dagen zullen dus in het teken staan van de Eerste Wereldoorlog.

‘Op het moment dat de Eerste Wereldoorlog uitbrak waren Essen en Kalmthout rustige, landelijke dorpen, België was net als Nederland neutraal sinds de afscheiding van 1830. Totaal overwacht werd op 1 augustus 1914 de mobilisatie in het Frans afgekondigd. De lont die in Serajevo werd aangestoken door de moord op de Oostenrijkse troonopvolger Frans Ferdinand von Habsburg en zijn vrouw Sophie Chotek leidde tot de grootste oorlog ooit. De Duitse keizer greep dit voorval aan om Frankrijk uit te dagen, en België werd ongewild meegesleept’ (bron: programma 2014 Den Dooden Draad Essen/Kalmthout 14-18)

‘Inmiddels waren in enige dagen tijd duizenden vluchtelingen in Roosendaal aangekomen. Waren twee maanden eerder nog Duitsers uitgewezen door de Belgische autoriteiten, nu sloegen Belgen in veel grotere getale op de vlucht voor de Duitse bezetters. Rijk en arm, alles vlucht naar Nederland. Alle groote gebouwen, niet voor het leger in gebruik, zitten vol met deze ongelukkige mensen, die allen liefdevol door geheel Roosendaal worden geholpen (bron: tijdschrift heemkundekring Roosendaal juni 1991 nr. 18)

De deelnamekosten bedragen € 85,- per deelnemer. De consumpties zijn voor eigen rekening.

Het inschrijfformulier moet, volledig ingevuld, uiterlijk 31 mei 2014 in het bezit zijn van het secretariaat van de lokale Commissie Brabantse Heemdagen 2014 (Nispenstraat 115, 4701 CV Roosendaal, Nederland) en het inschrijfbedrag dient gelijktijdig met het insturen van het inschrijfformulier te worden overgeboekt. De kringen laten maximaal 100 deelnemers toe.

Inschrijfformulieren zijn verkrijgbaar de Commissie Brabantse Heemdagen

2014, Nispensestraat 115, 4701 CV Roosendaal of te downloaden op de website van Brabants Heem.

Het programma:

Donderdag 7 augustus in Roosendaal

Tussen 8.30 en 09.00 uur:

Aankomst van de deelnemers in Heemhuis Mariadal in Roosendaal. Uitreiking van de deelnemerslijst en de naambadge. Aanbieden van koffie en thee met gebak.

9.00 - 9.30 uur:

Welkom door een lid van het College van Burgemeester en Wethouders van de gemeente Roosendaal en welkom door voorzitter René Konings van heemkundekring 'De Vrijheijt van Rosendale'. Opening van de heemdagen door Henk Hellegers, de voorzitter van Brabants Heem. Tevens wordt het vaandel overgedragen en wordt het schildje aangeboden.

9.30 - 10.30 uur:

Lezing over de Eerste Wereldoorlog door Joss Hopstaken, gemeentearchivaris in Roosendaal. Zijn lezing draagt als titel: Roosendaal in de Eerste Wereldoorlog, 's lands voorportaal in grote beroering!

10.30 - 12.30 uur:

Wandeling in groepen door (klooster)kapel en de tuin en stadswandeling. Tussendoor koffie en thee in het klooster en de Gewelvenzaal van het Oude Raadhuis aan de Markt.

Mariadal gezien vanuit de lucht

4

12.30 - 14.00 uur:

Lunch in het klooster (bij goed weer buiten in de tuin)

De Oude Markt met de Sint Janskerk en het oude stadhuis

14.00 - 16.00 uur:

Wandeling in groepen door (klooster)kapel en tuin en stadswandeling. Tussendoor koffie en thee in het klooster en de Gewelvenzaal van het Oude Raadhuis aan de Markt.

16.00 - 17.30 uur:

Stadsverkenning op eigen gelegenheid.

17.30 - 20.00 uur:

Aperitief en diner in de refter van het klooster.

20.00 - 21.30 uur:

Informatief en recreatief programma met lezing door Ivan Janssens uit Essen over de Eerste Wereldoorlog en de 'Dooden Draad'.

De Gewelvenzaal in het oude raadhuis

21.30 uur:

Mededelingen voor de tweede heemdag, vrijdag 8 augustus, in Essen en Kalmthout.

Sluiting van de eerste heemdag in Roosendaal.

Vrijdag 8 augustus in Essen

Tussen 9.30 en 10.00 uur:

Ontvangst met koffie en thee in de Kiekenhoeve in Essen.

10.00 - 10.30 uur:

Welkom door een lid van het College van Burgemeester en Schepenen Essen en welkom door de voorzitter van de heemkundekring uit Essen.

De Kiekenhoeve in Essen

10.30 - 12.00 uur:

Eerste deel fietstocht onder leiding van gidsen in de omgeving van Essen met aandacht voor WO 1.

12.00 - 14.00 uur:

Lunch in de Bakkersmolen in Wildert.

14.00 - 15.30 uur:

Tweede deel fietstocht onder leiding van gidsen in de omgeving van Essen met aandacht voor WO 1.

15.30 - 17.00 uur:

Terugkomst bij de Kiekenhoeve in Essen. Aansluitend is er een rondleiding met gidsen door het nabijgelegen Karrenmuseum en openstelling van het Heemhuis Essen.

17.00 - 19.30 uur:

Aperitief en diner in Kiekenhoeve.

De Bakkersmolen in Wildert

6

19.30 - 21.00 uur:

Afsluitceremonie van de 66ste Brabantse Heemdagen en uitreiking van de Bram van Brabant.

Belangrijke zaken met betrekking tot de inschrijving.

Vergeet u niet een identiteitsbewijs mee te nemen, want de tweede dag vertoef u de gehele dag bij onze Zuiderburen.

Een lijst van logiesadressen wordt aan de deelnemers toegezonden. De organisatie bemiddelt niet bij de huisvesting. Men gaat er van uit dat de deelnemers zelf zorgen voor de nodige verzekeringen.

In de binnenstad van Roosendaal kan nergens gratis geparkeerd worden. Na inschrijving ontvangt u ook een brief met betrekking tot de parkeermogelijkheden. In Essen is bij de Kiekenhoeve een parkeerterrein, maar in de vakantieperiode kan het hier behoorlijk druk zijn. In de ochtenduren valt dat echter mee.

Het karrenmuseum in Essen

VOORJAARSSTUDIEDAG ARCHEOLOGIE OP ZONDAG 6 APRIL

OIRSCHOT - Het NBAG verzorgt samen met Brabants Heem de archeologische voorjaarsstudiedag op zondag 6 april, met als thema *'Boeren vanaf de prehistorie Het eerste begin en de verdere ontwikkeling van de landbouw in Noord-Brabant'*.

Op deze studiedag krijgen de deelnemers inzicht in de huidige stand van de wetenschap. Zo wordt er informatie gegeven over de recent ontdekte Celtic Fields in Noord-Brabant. De geschiedenis van de landbouwgewassen, de landbouwproductie in de Romeinse tijd en de landbouwmethoden in de late middeleeuwen worden door specialisten nader toegelicht. En wat doen de huidige boeren met het archeologisch erfgoed?

Dat gebeurt in café-zaal 't Vrijhof aan de Molenstraat 6 in Oirschot. De kosten bedragen € 25,00 per persoon en bij die prijs zijn twee consumpties en de lunch (soep en broodjes) inbegrepen. In verband met de lunch is het noodzakelijk dat deelnemers zich uiterlijk 31 maart 2014 aanmelden. Dat kan door een email te sturen naar nbgarcheologie@gmail.com. U ontvangt dan een aanmeldformulier.

Programma 6 april:

10.00 uur: Ontvangst met koffie.

10.30 uur: Opening van de studiedag en inleiding door Peter van Nistelrooij, de voorzitter van het Noord-Brabants Archeologisch Genootschap.

10.40 uur: Lezing door Stijn Arnoldussen met als titel 'Van ard en akker: de akkerbouw van de Nederlandse metaaltijden'.

11.40 uur: Lezing door Henk van Haaster met als titel: 'Een archeobotanische en palynologische kijk op de landbouwgeschiedenis van Noord-Brabant'.

12.40 uur: Lunch.

13.40 uur: Lezing door Henk Hiddink met als titel: 'Over gerst en gierst, koriander en koeien. Voedselproductie en -consumptie in de Romeinse tijd'.

14.40 uur: Lezing door Johan Verspray met als titel: 'In het zweet des aanschijs... Intensivering van de landbouw in laat-middeleeuws Brabant'.

15.40 uur: Spreekbeurt van Tonnie van de Rijdt met als titel: 'Agrariërs en archeologen als bondgenoten. Is de hedendaagse landbouw een bedreiging voor het archeologisch erfgoed of juist mede een hoeder van dat erfgoed?'

16.00 uur: Afsluiting.

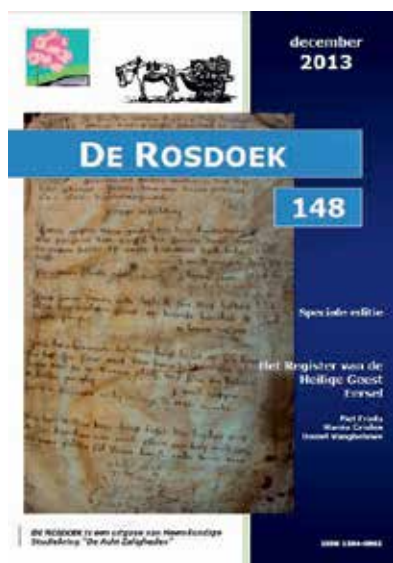
HET REGISTER VAN DE HEILIGE GEEST ALS SPECIALE UITGAVE IN 'DE ROSDOEK'

EERSEL – De Heemkundige Studiekring 'De Acht Zaligheden' heeft wel een heel bijzonder tijdschrift uitgebracht. Het tijdschrift is helemaal gewijd aan Register van de Heilige Geest uit Eersel. De meeste oude boeken en geschriften zijn inmiddels overbracht naar archiefbewaarplaatsen, maar dit register berust nog steeds in de kluis van de Willibrorduskerk in Eersel.

Piet Frints, Harrie Grielen en Daniel Vangheluwe namen de taak op zich om het werkje te transcriberen, verbanden te leggen met andere cijnsboeken en om bijzondere zaken weer te geven.

Om het voor een breed publiek toegankelijk te maken, vertellen de onderzoekers eerst iets over de opbouw en de datering van het in perkament gebonden boekje. Het kan in drie hoofdstukken ingedeeld worden: schenkingen in graan, schenkingen in geld en de onroerend goed bezittingen. De datering is wat moeilijk, want terwijl op de band staat dat het boekje uit 1530 stamt, blijkt uit de inhoud dat het een oudere oorsprong heeft. Er is in de eerste zin namelijk sprake van 1395, terwijl de eerste personen die genoemd worden rond 1340 geleefd hebben.

8

Veel namen

Opvallend is dat er in het boekje veel namen genoemd worden van personen (zo'n 300) en bovendien zo'n 80 veldnamen. Ook straatnamen worden vermeld al is het niet altijd mogelijk om de link te leggen met de huidige straatnamen in Eersel. Toch proberen de drie samenstellers zoveel mogelijk verbanden te leggen met het heden.

Het verband tussen de familienamen uit het register en de familienamen van tegenwoordige bewoners is een stuk moeilijker te leggen, want zelfs al komen er identieke namen voor, dan wil dat nog niet zeggen dat er familieverbanden bestaan.

In 'De Rosdoek' is tenslotte de volledige transcriptie van het Register van de H. Geest van Eersel opgenomen, met daarbij opmerkingen van de samenstellers.

Het is geen enorm dik boek, want het register telt achttien pagina's van perkament, die bijna allemaal tweezijdig beschreven zijn. Het formaat van het boekje is 23,5 bij 17 centimeter. Het is beschreven met een goed leesbaar vijftiende eeuws gotisch handschrift. In een ander handschrift zijn later korte notities bijgeschreven.

Voor liefhebbers en bewoners van Eersel en omgeving een boekje dat zeker de moeite waard is. Het levert een schat aan informatie op voor genealogen en degenen die speuren naar hun voorvaderen die in Eersel en omgeving in de veertiende en vijftiende eeuw woonden. Meer informatie is te vinden op de site www.hksdeachtzaligheden.nl.

GEZOCHT! PERSOONLIJKE VERHALEN OVER DE BEVRIJDING VAN BRABANT IN HET NAJAAR VAN 1944

Dit jaar is het zeventig jaar geleden dat een groot deel van Brabant werd bevrijd. Voor een televisiedocumentaire zijn Joost Schrickx en Ludo Keeris op zoek naar personen of nazaten die persoonlijke verhalen rondom deze bevrijding kunnen vertellen.

De grote geschiedenis van Market Garden, Hell's Highway en de verdere uitbreiding van het bevrijde Brabant in september, oktober en november 1944 is wel bekend, maar het duo is juist op zoek naar de kleine verhalen, die op de bevolking van Brabant betrekking hebben.

De mensen die het nu nog kunnen vertellen, waren toen jong. Hoe hebben ze de bevrijding beleefd? Wat gebeurde er met deze mensen rond die dagen? Hebben ze iets bijzonders meegemaakt? Dat zijn de verhalen die de samenstellers van de documentaire graag willen horen.

Kent u iemand die uit eigen herinnering over de bevrijding van Brabant kan vertellen of iemand die op andere wijze verhalen uit deze periode kent, laat het hen dan weten! Zij staan u graag te woord.

Joost Schrickx en Ludo Keeris zijn van Pelicula Film & TV en te bereiken via mailadres joost@pelicula.nl of op 06 2274 3587

*De Osse gezusters Ploegmakers onderhouden zich met een Britse militair tijdens een ophoud van de opmars van de geallieerden naar Nijmegen en Arnhem. De foto is gemaakt bij café De Kleine Elft in Velp.
Foto: Leo van den Bergh.*

BELANGRIJKE DATA IN 2014

Vergaderschema Brabants Heem 2014

Donderdag 17 april: Bestuursvergadering
Donderdag 17 april: Raad van Aangeslotenen
Donderdag 19 juni: Bestuursvergadering
Zaterdag 19 juli: Uitdag
Donderdag 18 september: Bestuursvergadering
Donderdag 20 november: Bestuursvergadering
Donderdag 20 november: Raad van Aangeslotenen

Brabants Heemdagen:

7 en 8 augustus in Roosendaal en Essen (B)

Regiovergaderingen:

Regio 1: woensdag 15 oktober in Schijf
Regio 2/3: donderdag 3 april in Breda
Regio 4: maandag 13 oktober Nieuwkuijk

BRABANTS DIALECTENFESTIVAL LIESHOUT 2014 'DE KIENDJES VAN DE KEINDER'.

LIESHOUT - Op zondag 8 juni – traditioneel de tweede zondag van juni in de even jaren – vindt in Lieshout het Brabantse dialectenfestival plaats. Dit is al weer de elfde editie. Met het festival wil de Stichting het gebruik van het Brabants dialect stimuleren en tijdens het festival aan individuen, groepen, instellingen de mogelijkheid bieden het Brabants Dialect te laten horen in liedjes, verhalen en gedichten. Het biedt 'oude' en 'nieuwe' artiesten de mogelijkheid zich te laten horen.

Op vrijdag 6 juni wordt gestart met de middag voor de jeugd. Wie de jeugd heeft, heeft de toekomst, het is dus belangrijk deze groep bij het festival te betrekken. De leerlingen van de groepen 7 en 8 van de scholen uit Lieshout-Mariahout worden hiervoor uitgenodigd. Zij leveren zelf een bijdrage aan het programma met een liedje, verhaaltje of sketchje in het dialect en er zijn interactieve quizzes. Marie-Christien Verstraten zingt en ze geeft ook nog 'dialectles'.

Tijdens dit programma zal ook geput worden uit het spreekwoordenboekje van de Werkgroep Dialecten van de Lieshoutse Heemkundekring dat tijdens dit festival gepresenteerd wordt.

Een beeld van het festival in Lieshout in 2012

Zaterdag 7 juni: aandacht voor de Martien Coppensprijs

Martien Coppens (1908-1986) was een in Brabant – en later ook internationaal - bekende fotograaf. Hij werd geboren in Lieshout en studeerde voor de oorlog fotografie in München. Hij maakte tijdens zijn leven tientallen fotoboeken en gaf met zijn documentaire werk een gezicht aan het zich uit armoede en achterstand ontwikkelende Brabant. Naar hem is de fotowedstrijd genoemd. Het festivalthema van dit jaar *'De kiendjes van de keinder'* ofwel: 'Kleinkinderen' geldt ook voor de fotowedstrijd. Groepjes fotografen en individuen, al dan niet lid van de Fotobond (met wie deze wedstrijd wordt georganiseerd) kunnen meedoen. Het is dé wedstrijd voor documentaire fotografie. De inzendingen worden door een deskundige jury van professionele fotografen beoordeeld. Op 7 juni is in het Bavaria Brouwerij Café de openbare bespreking en worden de genomineerde en winnende inzendingen bekend gemaakt. Aansluitend is de prijsuitreiking. Daarna wordt de tentoonstelling van die genomineerde en winnende inzendingen geopend. Deze tentoonstelling is nog een week in Het Dorpshuis van Lieshout te bezichtigen en gaat dan voor een half jaar als reizende tentoonstelling het land in.

Zondag 8 juni vindt om 12.00 uur de officiële opening van het festival plaats. Die wordt verricht door Ineke Strouken, directeur van het Nederlands Centrum voor Volkscultuur. Tot 18.00 uur zijn er op veertien podia doorlopende optredens van Brabantse artiesten. In totaal zijn er veertig deelnemers, onder wie Cor Swanenberg, Marie-Christien Verstraten, 't Kumt Vaneiges, Lya de Haas en Hennie Korsten, De Valkenswirdse Twilling en Tonny Wijnands. Er komen ook vertellers en schrijvers die voorlezen uit eigen Brabants werk.

Er is een markt met kramen van De Heemkundekring Lieshout, Erfgoed Brabant, Haw ut Hellemonds, boekhandelaren met voor Brabant belangrijke boeken, maar ook een kraam met Brabantse gerechten. In de kraam van de heemkundekring is het nieuwe Lieshoutse-Mariahoutse spreekwoordenboekje: 'Wor 't bröske zit is veur' te koop.

Op deze middag worden tenslotte de Dialectpenningen uitgereikt. Deze zijn verbonden aan de schrijfwedstrijd die door de Stichting Brabants Dialectenfestival Lieshout in samenwerking met de Stichting Erfgoed Brabant is georganiseerd. Ook hier is het thema: *'De kiendjes van de keinder'*.

De wedstrijd is onderverdeeld in drie categorieën: verhalen, gedichten en liedteksten. Ook deze inzendingen worden door een deskundige jury beoordeeld. Na de presentatie van de genomineerde inzendingen worden de prijswinnaars bekend gemaakt en ontvangen de winnaars in de drie categorieën de dialectpenning.

OSCR VERSIE 1.0 GEPRESENTEERD AAN HEEMKUNDEKRINGEN

12

DEN BOSCH - In oktober hebben Erfgoed Brabant en de Brabant-Collectie samen presentaties gehouden tijdens de regiobijeenkomsten van het Brabants Heem. De heemkundekringen werden bijgepraat over OSCR (spreek uit: Oscar): het open source collectieregistratiesysteem in de Brabant Cloud.

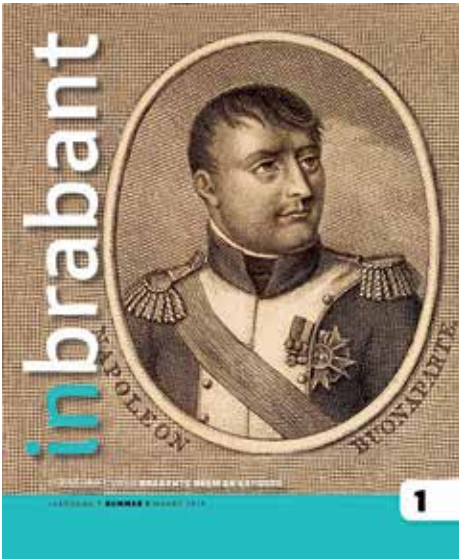
De eerste versie van OSCR werd getoond, waarin foto's, films, boeken, tijdschriften en bidprentjes vastgelegd kunnen worden. Later zullen onder meer kaarten, prenten, museale en archeologische voorwerpen via OSCR beschreven kunnen worden. Er was ook aandacht voor de samenwerking tussen

Erfgoed Brabant en de Brabant-Collectie. Op 2 oktober is dit vastgelegd in een samenwerkingsovereenkomst. De Brabant-Collectie stapt met haar databases over naar de Brabant Cloud. Daarnaast wordt deelnemers van de Film- en Fotobank Noord-Brabant voorgesteld hun collecties te migreren naar de cloud. Dit is dit voorjaar mogelijk. Ten slotte werden de heemkundekringen en Film- en Fotobankdeelnemers geïnformeerd over de financiële bijdrage voor deelname aan de Brabant Cloud. U kunt de presentatie downloaden via de website van Erfgoed Brabant. Informatie is ook te vinden op de site: www.brabantcloud.nl.

BRABANT IN DE FRANSE TIJD

DEN BOSCH - De nieuwe editie van *In Brabant – tijdschrift voor Brabants heem en erfgoed* staat helemaal in het teken van de Franse Tijd (1795-1813) en het ontstaan van het Koninkrijk der Nederlanden. Kort daarna ontstond ook de provincie Noord-Brabant en daarom besteedt deze eerste *In Brabant* van 2014 aandacht aan de oudste provinciekaart die in de Brabantse archieven is te vinden, compleet met een afbeelding van deze kaart over twee volle pagina's.

Verder gaat de redactie uitgebreid in op de Slag om Boxtel, waarbij de beroemde 'Duke of Wellington' zijn eerste krijgservaring opdeed en wordt er verteld over de vergeeten oorlogswinter van 1813, waarin de Fransen op de vlucht nog eenmaal flink slag leverden bij Strijbeek. En wat blijkt, de Franse Tijd komt tevens uitgebreid aan bod in de heemkundige periodieken die in de rubriek 'Uit de kringen' besproken worden! Kortom: ook deze keer ruim 80 pagina's vol inhoudelijke verdieping en beeldenpracht. Zoals u het van *In Brabant* gewend bent.

Iedere bij Brabants Heem aangesloten kring ontvangt een gratis exemplaar van *In Brabant*, het tijdschrift dat Erfgoed Brabant samen met Brabants Heem en de Historische Vereniging Brabant uitgeeft. De hoop is dat ook afzonderlijke heemkundigen geïnteresseerd zijn in de Brabantse geschiedenis en de redactie attendeert hen er op de € 2,50 korting die zij op een regulier abonnement krijgen. Leden van bij Brabants Heem aangesloten kringen betalen voor een hele jaargang *In Brabant*, 320 pagina's in full colour, dan slechts € 20,-. Dat is maar 6 cent per pagina!

Mocht u geïnteresseerd zijn, stuurt u dan een e-mail naar info@erfgoedbrabant.nl, inbrabant@erfgoedbrabant.nl of belt u tel. 073-6156262.

Mocht u nog enigszins twijfelen maar wel nieuwsgierig zijn, kijk dan gerust het gratis nummer van uw kring in of bezoek de website Thuis in Brabant, waar u in ieder geval het hoofdartikel van deze laatste *In Brabant* online kunt vinden. (www.thuisinbrabant.nl/collecties/in-brabant).

WANDELROUTE 'RECHT EN ORDE' IN BEEK EN DONK VERBINDT CULTUURHISTORISCHE INTERESSANTE PLEKKEN.

BEEK EN DONK - Op het Heuvelplein in Beek en Donk werd in november 2013 een kaak (schandpaal) onthuld, die het startpunt vormt voor een cultuurhistorische wandelroute die is uitgezet door heemkundekring De Lange Vonder uit die plaats. Deze wandelroute is een onderdeel van het erfgoedplan van de gemeente Laarbeek en de verwezenlijking van dit project werd mede mogelijk gemaakt door de financiële steun van de provincie Noord-Brabant.

Het doel dat heemkundekring De Lange Vonder voor ogen had, was een wandelroute te ontwikkelen door haar oude cultuurlandschappen en de wandelaar te informeren over typerende landschapskenmerken met haar geschiedenis. Hiermee kan het toerisme versterkt worden en draagt het bij tot bewustwording bij de burger van de cultuurhistorische waarde van het gebied waardoor deze route loopt, namelijk het Broek en het Leek.

Onthulling van de kaak op 23 november 2013 in Beek en Donk

In december 2012 werden reeds plannen bedacht in samenwerking met het SRE en later het SAS ter realisatie van dit project. Regelmatige overlegvergaderingen met deze organisaties, gedegen onderzoek en de vele werkzaamheden door een aantal vrijwilligers leidde ertoe dat in november 2013 het projectplan 'cultuurhistorische route Beek en Donk' afgerond werd.

De route gaat voornamelijk door het buitengebied van Beek en Donk en loopt van de kaak vanaf het Heuvelplein in de kern van Beek en Donk door het buitengebied naar de grens met de gemeente Gemert. Aan deze grens lag eertijds een veld met daarop een galg. Deze twee historische elementen die het uitgangspunt vormen van de route zijn weer zichtbaar gemaakt.

Op het galgenveld is een kunstwerk, een verbeelding van de galg geplaatst, dat aangeeft dat hier vóór 1800 de plaatselijke galg stond. De heerlijkheid van Beek en Donk bezat de hoge en lage jurisdictie wat betekent dat zij onder andere in criminele zaken mocht vonnissen en er zijn dan ook in Beek en Donk enkele gevallen bekend waarbij men veroordeeld werd *'om met de koorde te worden bestraft'*.

De kaak is een reconstructie van de schandpaal die vroeger op het plein stond en nu gemaakt is naar een beschrijving uit 1757. De paal is voorzien van een prachtig houtsnijwerk met het wapen van de oude gemeente Beek en Donk. Tot de Franse tijd heeft de kaak gefunctioneerd als strafwerktuig waaraan men *'aan de kaak gesteld'* kon worden. Voorbijgangers beschimpten de gestraften of bekogelden ze met bijvoorbeeld rot fruit. Ook een vorm van geseling aan deze paal kwam weleens voor.

Deze van oorsprong werktuigen van de rechtspraak en orde handhaving doen ook recht aan de naam van de route namelijk: 'Recht en Orde' In de route zijn rust- en startpunten opgenomen bij horecagelegenheden, zodat toeristen gebruik kunnen maken van deze wandelroute. Bij deze punten zijn informatieborden geplaatst ten behoeve van de wandelaar en toerist. Bestaande elementen zoals onder meer het kasteel Eyckenlust, rivierduinen en het klampenlandschap aan de grens met Gemert maken deel uit van de cultuurhistorische elementen langs deze de route. De wandelroute is bewegwijzerd en er is een folder samengesteld waarin uitleg gegeven wordt niet alleen over deze zichtbare elementen, maar ook over de verdwenen elementen.

Het plaatsen van het kunstwerk

DE POSTGESCHIEDENIS VAN DRUNEN IN 350 JAAR VAN VOETBODE NAAR FACEBOOK

DRUNEN - Onlangs heeft heemkundekring Onsenoort het boek 'De postgeschiedenis van Drunen. In 350 jaar van voetbode naar facebook' uitgegeven. Het boek is geschreven door Bart Beard.

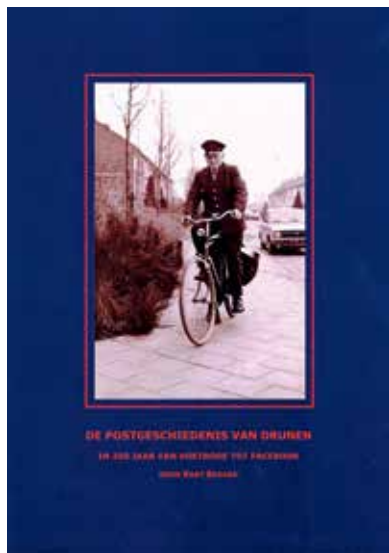
Vanaf het einde van de zeventiende eeuw heeft Drunen met een verwisselkantoor een belangrijke rol gespeeld in de postverbinding vanaf 'Alfen in de Republiek der Vereenigde Nederlanden' naar 'Hamont in het Prinsbisdom Luik' en verder naar het zuiden. Naar dit verwisselkantoor kwamen postiljons en voetboden en verwisselden er hun post. Dit heeft voor Drunen geduurd

tot 1807 en het kantoor werd toen opgeheven vanwege de grote problemen met de bereikbaarheid door wateroverlast na de aanleg van de Baardwijkse Overlaat in 1766. In het boek staan de resultaten van een uitgebreid onderzoek naar de geschiedenis van dit verwisselkantoor.

Ook gaat in dit boek de aandacht uit naar de Drunense postkantoren, brievenvaarders en kantoorhouders, de telefoon en de telegraaf, telefonistes, postbodes, postfamilies, overvallen, post en spoor en nog meer wetenswaardigheden. Er is een compleet overzicht opgenomen van de afstempeling van poststempels, vele afdrukken van oude poststukken en informatie over ansichtkaarten uit Drunen. De laatste hoofdstukken in het boek kregen als titel 'Van Staatsbedrijf PTT naar KPN, PostNL en ING' en 'Sociale media'. Het boek telt 84 kleurenpagina's en kost €12,50 exclusief verzendkosten. Voor de liefhebbers is het te bestellen via het mailadres bestuur@hkkonsenoort.nl of via de website www.hkkonsenoort.nl.

Bart van Iersel, de 10 jarige kleinzoon van schrijver Bart Beard, overhandigt het eerste exemplaar aan burgemeester Jan Hamming van gemeente Heusden

HEEMKUNDEKRING SCHIJNDEL WIL KRINGEN INSPIREREN

SCHIJNDEL - „Het zal niet zo vaak gebeuren dat alle Brabantse kringen een schrijven ontvangen via de Koerier afkomstig van een collega-heemkundekring uit een bepaalde de regio“, zo begint een mail die we van heemkundekring Schijndel ontvingen.

De kring vindt dat er voldoende redenen zijn om dat een keer te doen. Ze heeft namelijk een belangrijke rol gespeeld binnen twee interessante initiatieven, die andere kringen best eens zouden kunnen inspireren om een of beide initiatieven op te pakken en er op lokaal niveau iets mee te doen.

Het eerste idee werd vooral gestimuleerd vanuit de Stichting Groenewoud en de Stichting Brabantse Bronnen die de kring in Schijndel in staat stelden in het mooie buitengebied van Schijndel, in het perspectief

van toerisme en recreatie, zes fraaie zitbanken te plaatsen. In de leuning werden de oude middeleeuwse benaming gefreesd en er werd een eenvoudig informatiezuiltje geplaatst met verklarende tekst over die naamgeving.

Leden van de heemkundekring deden het archiefonderzoek en stelden de passende teksten samen. Aan de basis hiervan lag het in 2003 verschenen lijvig boekwerk getiteld 'Het Schijndelse landschap' met onder meer een uitgewerkte toponiemenstudie. In een eerdere periode was iets soortgelijks al toegepast op een serie veldpoorten met historische namen die er in gebrand werden.

Gebouwen

Het tweede project is gericht op de vele historische gebouwen die inmiddels zijn verdwenen en waarvan de exacte historie in de beleving van de inwoners al grotendeels vervaagd is. De kring wilde daar iets van terughalen. Het idee ontstond om 'attentiestenen' samen te stellen, die de inwoners erop attent maken dat op een bepaalde plaats een markant gebouw heeft gestaan, dat historisch gezien een prominente plaats innam in het toenmalige dorpsgezicht.

Een enkel historisch pand bestaat overigens nog. De bruinzwarte chique stenen met een afmeting van 50x50 cm liggen verzonken in het plaveisel en no-

Eén van de banken die in Schijndel werden geplaatst

digen uit om er even bij stil te staan. Ze zijn afgewerkt met een duurzame waterdichte, UV-bestendige anti-graffity en anti-slip laag.

Als koptekst wordt de naam van het pand gegeven met passende jaartallen, vervolgens een fraaie oude foto en zes tekstregels met de belangrijkste historische informatie. Het idee van deze stenen kwam van architect Steven Woudtra uit Schijndel en werd financieel ondersteund door ondernemers van Schijndel.

Aan de attentiestenen is vervolgens een website gekoppeld (www.historisch-schijndel.nl) waarop uitgebreidere historische informatie te vinden is over de panden. Wat de historische teksten betreft is een uitdrukkelijk beroep gedaan op leden van de historische werkgroep van HKK Schijndel. Er liggen inmiddels tien stenen in Schijndel, maar het streven is om binnen twee jaar een aantal van 25 te bereiken.

Kringen die interesse hebben, kunnen voor informatie contact opnemen met woudstra@woudstra-architecten.nl of archieffcollectie@home.nl

Een voorbeeld van een attentiesteen in Schijndel

EEN INTERESSANTE WEBSITE VOOR HEEMKUNDIGEN

Henk Beijers aan het werk (Collectie Henk Beijers)

Binnen de Brabantse heemkundekringen bevinden zich heel veel lokale historici die met grote interesse en toewijding historische informatie van de eigen plaats boven water proberen te halen. Mogelijk dat het idee van Henk Beijers een welkome aanrader voor hen is.

Sinds de jaren zeventig van de vorige eeuw is hij actief in het historisch wereldje en in al die jaren heeft hij enorm veel lokale informatie gelezen en in telegramstijl opgetekend. Dat van alle plaatsen binnen de Meierij

van 's-Hertogenbosch, verdeeld over de vier kwartieren Peelland, Kempenland, Oisterwijk en Maasland. Inmiddels gaat het om zo'n 27.000 pagina's, verzameld vanuit een groot aantal archieven, zoals de Raad en Rentmeester Generaal der Domeinen, de Leen- en Tolkamer van 's-Hertogenbosch, de Resoluties van de Raad van State, gemicroficheerde bestanden van Algemeen Rijksarchief Brussel, de schepenbank Schijndel en nog veel meer archieven. De informatie loopt van de veertiende tot en met de negentiende eeuw. Aangezien in veel dorpen oude archieven misschien niet meer aanwezig zijn, om welke reden dan ook, kan de informatie uit totaal andere bronnen mogelijk bestaande hiaten opvullen.

Op een bepaald moment heeft zoon Jan van Henk Beijers voor hem een website gebouwd waarin alle historische gegevens op een ordelijke manier zijn ondergebracht met rechtsboven een 'google-blokje' dat de mogelijkheid biedt om op elk willekeurig trefwoord het hele bestand te doorzoeken.

Iemand die bijvoorbeeld in Bladel woont, tikt Bladel in en krijgt op het scherm alle records te zien waarin het woord Bladel voorkomt. Door een dubbele klik op zo'n record kom je automatisch in het tekstbestand en kun je de inhoud nader bekijken. Dit zal sommigen misschien aanzetten om op het BHIC het origineel te raadplegen.

Gezien de pageviews die inmiddels geregistreerd zijn, is het duidelijk dat vele historici deze site al ontdekt hebben, maar voor hen bij wie de site niet bekend is, leek het ons bijzonder nuttig er melding van te maken. Voor Henk en zijn zoon geldt de lijfspreuk: 'Je moet je kennis delen met anderen!'

De tekstbestanden zijn over het algemeen 'samenvattingen' van de originele stukken en de website heeft daarom meer een uitdrukkelijke verwijzingsfunctie. De website is ook gelinkt aan het BHIC en te vinden op www.henk-beijersarchiefcollectie.nl.

“OVER HEL, HEMELRIJK EN VAGEVUUR” DE TOPONIEMEN VAN OIRSCHOT

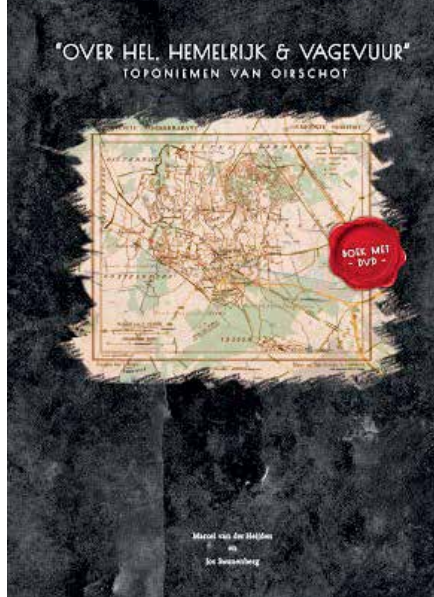
OIRSCHOT - In Oirschot is het boek 'Over Hel, Hemelrijk en Vagevuur' verschenen. Marcel van der Heijden en coauteur Jos Swanenberg hebben zelf het boek eind vorig jaar gepresenteerd.

Marcel van der Heijden is geboren in Oirschot en was in zijn beroepsleven docent Nederlands en geschiedenis, directeur van een middelbare school en inspecteur van het onderwijs. Vanaf zijn studententijd was hij actief met het

inventariseren van de toponiemen van zijn geboortedorp. Toponiemen zijn de namen die mensen gegeven hebben aan akkers, velden, percelen, wijken en natuurgebieden. Deze 'plaatsnamen' zijn vaak eeuwenoud, soms verbasterd, soms in onbruik geraakt.

Deze namen heeft Van der Heijden gezocht en gevonden in diverse archieven en aangevuld met informatie die hij ontving van de Oirschotenen zelf. De schrijver 'volgde' de namen vanaf de eerste vermelding in historische documenten tot in de twintigste eeuw en verwerkte

deze gegevens op wetenschappelijke wijze tot een nagenoeg volledig, onderbouwd databestand. Voor de toegankelijkheid heeft hij ze gegroepeerd in de vijf 'herdgangen' waaruit het dorp Oirschot heeft bestaan vanaf de afsplitsing van Best tot aan de fusie met de Beerzen. Samen met een landmeter uit het einde van de achttiende eeuw maakt de lezer een wandeling door elke herdgang en komt dan alle toponiemen tegen. Omdat de naam die een gebied(je) krijgt taalkundig gezien vaak erg interessant maar voor de moderne mens onduidelijk is, heeft coauteur Jos Swanenberg, hoogleraar aan de Universiteit van Tilburg, de betekenis van de toponiemen ontrafeld. Het hele project heeft vorm gekregen in een boek, waarin opgenomen een dvd waarop het complete werk te lezen is. Door het gegevensbestand digitaal aan te bieden, kan de lezer zeer gericht zoeken naar een plaatsnaam waarin hij of zij geïnteresseerd is. Bovendien kan de plek opgezocht worden op de eerste kadasterkaart die in 1832 van Oirschot is gemaakt. Op de dvd kan de lezer ook de uitleg vinden van allerlei geografische en toponymische begrippen. Het boek geeft, naast informatie over de auteurs, algemene achtergrondinformatie over toponymie en instructies hoe de dvd te gebruiken. Het boek-met-dvd, waarvan de titel verwijst naar drie gebieden die in het oude Oirschot onder die namen bekend stonden, is te koop via heemkundekring "De Heerlijkheid Oirschot".

KADASTER WIL ALLE HULPKAARTJES VERNIETIGEN

WOUW – In heemkundeland is nogal wat ophef ontstaan over de plannen van het Kadaster om alle bestaande hulpkaarten te vernietigen. Die hulp-

kaartjes zijn eigenlijk de geboortekaartjes van elk perceel. Naar schatting zijn er zo'n drie miljoen van deze kaartjes gemaakt.

Het gaat dus niet om de minuutplans, die blijven wel bewaard. Naast de notariële akten en de kadastrale legger heb je altijd de kaart nodig om een fatsoenlijk eigendomsonderzoek tot een goed einde te brengen. Bij gebrek aan latere kaarten (die zijn in veel gemeenten in de jaren 1832-1950 bijna allemaal verloren gegaan) kun je terugvallen op de hulpkaarten bij het Kadaster. Daar hangt een prijskaartje aan, want alleen mensen die bij het Kadaster werken, kunnen gratis de kaartjes raadplegen.

Een voorbeeld van een kadastrale hulpkaart

Inmiddels zijn de hulpkaarten in 2007-2009 gedigitaliseerd en toen begon de overdracht aan het Nationaal Archief. Die wilde de hele lading niet hebben door een beroep te doen op de Archiefwet die de mogelijkheid van substitutie open laat (en nog allerlei andere onjuiste argumenten). Het Kadaster laat zich nu eigenlijk door hen meeslepen.

Bezwaren

Een aantal jaren geleden begonnen enkele cultuurhistorisch belangstellenden van buiten het Kadaster (die ook baanbrekend kadastraal onderzoek hebben verricht) met het schrijven van bezwaren tegen vernietiging. Uiteindelijk gingen er een paar door met een rechtszaak, vervolgens

een hoger beroep en daarna een zaak bij de Raad van State die binnenkort een uitspraak doet.

Volgens een betrokkene is het ongelooflijk wat de advocaat van het Kadaster kan bedenken om te winnen. Ongetwijfeld zal vernietiging het geval zijn, want enig begrip voor cultuurhistorie is er totaal niet. Momenteel heet het dat er geen twee exemplaren van enig archiefstuk (een analoog en een digitaal) aanwezig mogen zijn. Eerder was substitutie nog de reden, maar dat is onderuit gehaald, omdat het scannen met te lage resolutie is gebeurd, zodat er geen sprake kan zijn van vervanging. Als alles doorgaat zoals het de bedoeling is, dan gaat in 2017 het hele zaakje (uniek in heel de wereld) de papiervernietiger in. Mocht het zover komen, dan wil Brabants Heem er voor pleiten om de kaartjes ter beschikking te stellen van de lokale heemkundekringen, maar of het Kadaster daar op in zal gaan, is nog maar de vraag.

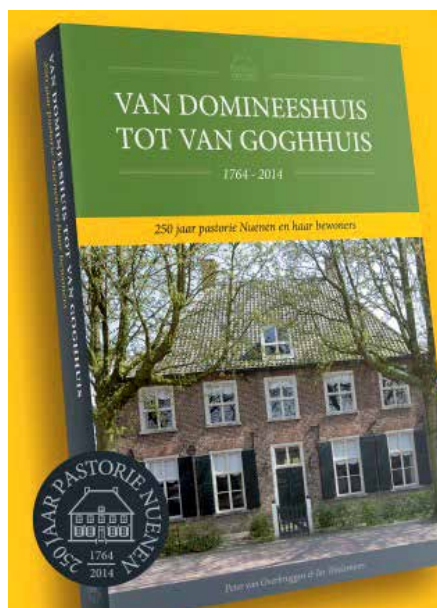
VAN DOMINEESHUIS TOT VAN GOGHHUIS

250 JAAR PASTORIE NUENEN EN HAAR BEWONERS

NUENEN - Wie in Nuenen de oude protestantse pastorie aan de Berg passeert, ziet aan de muurankers, dat de predikantenwoning in 1764 is gebouwd. Dit monumentale pand, vooral bekend als Van Gogh huis, beleeft in 2014 dus de 250^e verjaardag.

Daarom verschijnt op 22 maart een bijzonder boekwerk 'Van domineeshuis tot Van Gogh huis. 250 jaar pastorie Nuenen en haar bewoners', geschreven door Peter van Overbruggen en Jos Thielemans. Het voorwoord is van de hand van Arnoud-Jan Bijsterveld en de aanbeveling van Johan van Gogh.

In de pastorie uit 1764 woonden in de loop van 250 jaar twintig predikanten met hun gezin. Velen kennen de namen van ds. Theodorus van Gogh, domineeszoon-schrijver Stephanus Hanewinkel, ds. Bege-
mann en de spraakmakende ds. Bart de Ligt. Deze laatste werd vanwege zijn ideeën zelfs uit Brabant verbannen. Behalve Vincent van Gogh, die het huis wereldberoemd maakte, verbleven en werkten er ook andere kunstenaars: Nico Eekman, Henri van der Waals en de dominee-kunstenaar Ruud Bartlema. De pastorie werd bovendien verhuurd aan 'burgerbewoners' in de tijd dat de naastgelegen villa Nune Ville gedurende dertig jaar domineeswoning was en ook in de periodes, dat de predikantenpost vacant was.

Persoonlijke herinneringen en uniek beeldmateriaal

Voor het eerst wordt de lange historie van de pastorie in woord en beeld zo uitgebreid gepresenteerd. Het pastorieboek behandelt de bouw- en restauratiegeschiedenis, maar het verhaal over alle bewoners vormt de rode draad. We lezen over hun bijzondere relatie met het prachtige huis en de paradijselijke tuin. De persoonlijke herinneringen en de geschiedenis van de pastoriebewoners maken het boek tot een historisch document, rijk geïllustreerd met nog niet eerder gepubliceerde foto's. De Nuenense periode van het gezin Van Gogh wordt in het boek uitvoerig belicht met nog niet versche-

nen correspondentie van de Van Goghs en geïllustreerd met afbeeldingen van Vincents werk van huis en tuin. Ook van de andere kunstenaars is veel beeldmateriaal opgenomen.

Na afloop van de presentatie van het boek op 22 maart in het kerkelijk centrum 'De Regenboog' wordt in het Nuenense museum Vincentre een tentoonstelling geopend met werk van kunstenaars, die in de pastorie hebben gewoond en gewerkt.

Het boek is te koop bij Vincentre en boekhandel Van de Moosdijk, beide in Nuenen. Meer informatie op www.pastorieboek.nl.

COLLEGETOUR DOOR BRABANT OP 24 MEI

RAVENSTEIN - Zaterdag 24 mei zijn alle Brabantse historici en heemkundigen welkom tijdens de colleetour door Brabant met als thema 'Water: vriend en vijand'. Het vertrek is om 9.00 uur vanaf het NS-station in Ravenstein.

Bij het drukken van deze Koerier was het programma nog niet definitief, maar op het voorlopige programma staan in de voormiddag een bezoek aan het Graafs museum in Grave. Tijdens de rit van Ravenstein naar Grave geeft Henk Buiks alvast een toelichting op het programma van de dag.

In Grave verzorgen J. Timmermans en Leon van Kam een korte spreekbeurt en rond het middaguur vertrekt de bus naar het heemhuis in Lith waar een broodjeslunch gereed staat. Na de lunch zijn er in het heemhuis in Lith twee korte spreekbeurten.

Om kwart over drie vertrekt het gezelschap naar Gewande. Hier wordt een bezoek gebracht aan de gemalen van Gewande met een gids. Het bezoek duurt maar kort, want om 16.00 uur wordt het gezelschap in Den Bosch verwacht op het kantoor van het Waterschap Aa en Maas. Ook hier weer twee sprekers waarna het bezoek wordt afgesloten met een drankje en de bus terugrijdt naar het station van Ravenstein.

De deelnamekosten bedragen € 30,- per persoon voor leden met één introducté en € 35,- per persoon, voor niet-leden. Wie deel wil nemen aan deze bijzondere ontmoetingsdag kan zich daarvoor aanmelden per e-mail op: aanmelding@hvbrabant.nl of schriftelijk bij de Historische Vereniging Brabant, Postbus 1325, 5200BJ 's-Hertogenbosch. Hier is ook alle informatie te krijgen.

Gemaal Gewande

HISTORISCH DOCUMENT TERUG IN SON

SON EN BREUGEL – Een perkamenten oorkonde uit 1803 met de aanstelling van de eerste Schout Civiel van Son en Breugel is na een zwerftocht van 210 jaar terug in het plaatselijk gemeentehuis.

Dat dankzij een gift van de vorig jaar overleden Hans Meijer. Hij kocht het document negen jaar geleden via een internetveiling en gaf als zijn laatste wens aan zijn kinderen aan dat de oorkonde terug moest naar de gemeente Son en Breugel.

Dat gebeurde ook en de gemeente liet het unieke document restaureren voor het tentoon gesteld werd. Het document zat namelijk jarenlang opgerold in een koker. Het document is nog voorzien van het originele aangehechte zegel.

Burgemeester Gaillard over het stuk:

„De Schout Civiel Erdweg was eigenlijk de eerste burgemeester van de gemeente Son en Breugel. We zijn blij dat het document terug bij de

GEMEENTE
SON EN BREUGEL

gemeente is.” Daar zal het trouwens niet lang blijven, want het origineel gaat naar het Regionaal Historisch Centrum in Eindhoven om daar onder de juiste condities bewaard te worden.

Een Schout Civiel is niet te vergelijken met onze huidige burgemeester. Het was niet meer dan een boevenvanger en de man die het vagebondisme moest bestrijden. Martijn en Bart Meijer, de zoons van Hans Meijer, waren aanwezig toen het document in het gemeentehuis geëxposeerd werd. Een kopie van het originele perkament blijft wel in Son en Breugel.

• *Bron: Eindhovens Dagblad, 17 december 2013 (Bernt van der Heijden)*

STEENFABRIEK SCHIJF WORDT GESLOOPT

SCHIJF – Steenfabriek ‘De Lange Schouw’ in Schijf wordt binnen afzienbare tijd gesloopt. Daarmee verdwijnt een fabriek die al jaren stond te verpauperen en het terrein wordt teruggegeven aan de natuur.

De fabriek werd in 1878 gebouwd door Cornelis Loos. Dat liep in die tijd allemaal op rolletjes, want hij vroeg in juni van dat jaar vergunning aan bij de gemeente en nog dezelfde maand kreeg hij toestemming om te bouwen. Wel met de restrictie dat de fabriek binnen een half jaar in werking moest zijn en het gebouw moest minstens 25 meter van de openbare weg staan.

In die tijd verdiende het halve dorp de kost op de fabriek. Toch ging het niet

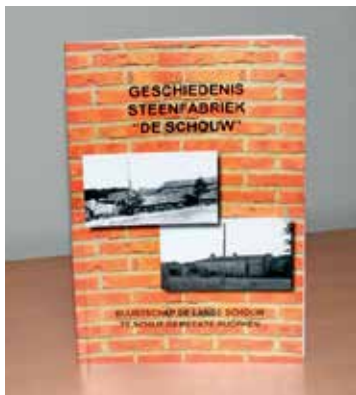
altijd voor de wind. In 1919 waren de bakstenen in België een stuk goedkoper dan in Nederland en daarom verkocht Cornelis Loos de fabriek aan Johannes Hennekam en Franciscus Luijckx. In 1921 vroeg de directie toestemming om in de Oude Zoek twintig woningen te bouwen voor het eigen personeel. De tijden waren dus gekeerd.

In de loop van de jaren werden honderduizenden stenen gebakken, maar in 1985 ging het fout en het faillissement werd aangevraagd. Nadien is er geen steen meer gebakken in het gebouw, dat langzamerhand steeds meer verwaarloosd werd.

In de periode tussen 1990 en 2014 werden er allerlei plannen gemaakt van woningbouw tot het bouwen van een kunstenaarsdorp. Er gebeurde weinig en de bomen schoten in de fabriek wortel en groeiden door het dak! Nu lijkt de kogel door de kerk en zal de fabriek gesloopt worden.

De historie van het gebouw is inmiddels door Frits Cox van heemkundekring Swerter Scive vastgelegd. Volgens voorzitter Frans van Bergen gebeurde dat al in 2009 toen er ook plannen bestonden om het gebouw te slopen. Het boekje is via de heemkundekring in Schijf te bestellen.

- *Bron: BNDeStem, 17 januari 2014 (Jos Hack)*

*Het boekje over de steenfabriek
(Foto: Toine van Oers)*

DRIEKONINGEN ZINGEN OP ERFGOEDLIJST

GOIRLE – Op 6 januari 2014, Driekoningendag, is het Driekoningenzingen officieel op de Nationale Inventaris Immaterieel Cultureel Erfgoed Nederland geplaatst. Dat gebeurde door de ondertekening van de Acte in de kapel van cultureel centrum Jan van Besouw.

Ineke Strouken, directeur van het Centrum voor Volkscultuur en Immaterieel Erfgoed in Utrecht, vertelde er over haar eigen jeugd waarin ze ging Driekoningenzingen. „Thuis kibbelden we altijd wie de zwarte koning mocht zijn“, vertelde de geboren Goirlese. Ze ging tijdens de bijeenkomst in op het belang van de traditie. „Het scheidt sociale verbondenheid in een gemeenschap. Het is ook een kleurrijke traditie met al die verklede koningen. Ik vind de aanpak van de werkgroep 3KZ erg stimulerend. Ik ben ook blij, dat zoveel erfgoedorganisaties hun best gaan doen voor het behoud van de traditie.“

De handtekeningen werden gezet namens de heemkundekringen in Midden-Brabant, de federatie van Tilburgse zangkoren, de stichting Tilburgse

*Bij onze Zuiderburen is Driekoningenzin-
gen nog steeds populair, zoals deze groep uit
de stad Antwerpen*

Taol en de stichting tot Behoud van Tilburgs Cultuurgoed. In oktober van dit jaar is er een internationale conferentie over het fenomeen Driekoningenzingen in de raadszaal in Tilburg.

Toch blijkt de traditie niet overal te leven. Wel in Tilburg waar op 6 januari tweehonderd kinderen uit de groepen 1 tot en met 8 van basisschool Cleijn Hasselt op stap gingen

met sterren en verkleed als koningen. Hoofddoel was om de traditie nieuw leven in te blazen

- Bron: *Stadsnieuws*, 8 januari 2014 (Jan Loonen), *Goirles Belang*, 15 januari 2014 (Bernard Robben) en *Brabants Dagblad*, 7 januari 2014 (Tessa Jansens).

VIJF EXPOSITIE OVER WO I IN ACHELSE KLUIS

ACHEL – De komende jaren zal de Eerste Wereldoorlog centraal staan in veel tentoonstellingen, tv-programma's, boeken en films. In Achel zijn de komende jaren liefst vijf tentoonstellingen te zien.

Generaal Deschepper

Op 2 augustus van dit jaar start de eerste expositie waarin generaal Deschepper centraal staat. Alle thema's van de tentoonstellingen in de kloostergebouwen van de Achelse Kluis staan in het teken van 'De Grote Oorlog rond de Kluis'. Het is een gezamenlijk project van organisaties in de grensstreek en de heemkundekringen Bocholt, Kaulille, Hamont, Achel, Neerpelt, St. Huibrechts-Lille, Cranendonck, Valkenswaard en Heeze-Leende-Zesgehuchten.

Er zijn niet alleen tot en met 2018 exposities, maar ook workshops, lezingen, fietstochten, wandelingen en excursies. Het verhaal van Deschepper komt uit de mond van Luc van de Sijpe. „Generaal Deschepper had van de gouverneur van Belgisch Limburg de opdracht gekregen de opmars van de Duitse troepen te vertragen. Maar Deschepper had voor die

opdracht slechts een paar honderd slecht bewapende politiemensen en vrijwilligers tot zijn beschikking. Bij de Achelse Kluis, waar ze zich op 17 oktober 1914 verschansten, kwamen ze in de val. De Duitsers beschoten het terrein van de abdij op de grens van Borkel en Schaft met hun kanonnen. Het torentje van de kerk sneuvelde en in overleg met de abt werd besloten naar het neutrale Nederland te vluchten.

Bij Borkel werden Deschepper en zijn soldaten direct ontwapend door het gemobiliseerde Nederlandse leger. Deschepper werd uiteindelijk geïnterneerd in Breda en zijn soldaten werden naar Gaasterland in Friesland getransporteerd.”

• Bron: *Eindhovens Dagblad*, 30 januari 2014 (John Graat)

Belgische vluchtelingen komen met hebben en houwen Brabant binnen

TILBURG WERD OVERSTROOMD MET VLUCHTELINGEN IN 1914

TILBURG – Ook Tilburg kreeg in 1914 te maken met een grote stroom aan vluchtelingen. De stad telde in die tijd 56.000 mensen, maar plotseling kwamen er 30.000 personen bij. Toch kon Tilburg met enig kunst- en vliegwerk deze stroom aan.

Tegelijkertijd waren er enorm veel Nederlandse militairen gelegerd, zo’n 20.000 bij elkaar. Die waren gelegerd in ziekenhuizen, fabrieken, kloosters,

scholen en andere gebouwen, maar ook bij particulieren.

De meeste vluchtelingen trokken begin 1915 weer terug naar hun eigen land. Ronald Peeters van het Stads­museum Tilburg vertelt dat toch enkele duizenden Belgen in Tilburg bleven totdat in

Op het station Tilburg worden Belgische vluchtelingen met brood en koffie ontvangen. (Collectie Regionaal Archief Tilburg)

1918 de wapens werden neergelegd. Bijna zeventig families bleven ook na de oorlog in Tilburg wonen. Naar deze families is Berry van Oudheusden, de coördinator van het project Grenzeloos Tilburg, op zoek. Hun verhalen willen de onderzoekers optekenen.

Met het project wil initiatiefnemer Ronald Peeters niet alleen de Belgische vluchtelingen een gezicht geven en hun verhalen naar het heden tillen, maar ook de hulpverleners uit die jaren eren. „Iedereen in Tilburg sloeg de handen ineen van fabrikanten tot middenstanders en van religieuze orden tot gewone Tilburgers. Zo eendrachtig hulpvaardig als in de jaren 1914-1918 is de stad nadien nooit meer geweest”, vertelt Peeters.

• *Bron: Brabants Dagblad, 8 februari 2014 (Johan van Grinsven)*

MoNument van de week in Stadsnieuws Tilburg

TILBURG – Elke week komt in Stadsnieuws Tilburg een rubriek met als kop: MoNument van de week, geschreven door Heemkundekring Tilburg. Inmiddels is het een aardige reeks geworden.

Een serie die best navolging verdient in andere plaatsen met een eigen lokaal blad. In de editie van 8 februari is de rubriek gewijd aan kapel Mariëngaarde. Een vleugel van die kapel werd bedreigd met sloop, maar dat gevaar is inmiddels geweken, want de vleugel wordt verbouwd tot woon- en werkruimte voor oudere kunstenaars, terwijl de kapel zelf gaat functioneren als expositieruimte.

Architect van het gebouw was A.J. Kropholler (1881-1973). Hij bouwde ook het raadhuis in Waalwijk. De gevel van de Tilburgse kapel bestaat uit drie traveeën gescheiden door forse steunberen. De topgevel aan de zuidkant heeft een kleine klokkenstoel en op de noordgevel staat een fors natuurstenen kruis.

Zo worden wekelijks bijzonder panden uitvoerig beschreven. Een voorbeeld is ook het woonhuis aan de Telegraafstraat 54. Een woning die in 1971 onbewoonbaar werd verklaard. In 1989 werd het pand verkocht en opgekapt. Tegen alle adviezen in werd de woning niet afgebroken en nu zijn er fraaie elementen te vinden, zoals de ‘zultvloer’ van de poelierswinkel die er ooit in gevestigd was en de oorspronkelijke tegels in de keuken. Zelfs de kelder en het opkamentje zijn in ere hersteld.

• *Bron: Stadsnieuws Tilburg, 8 februari 2014 (Heemkundekring Tilburg)*

*De kapel van Mariëngaarde uit 1935
(Foto Stadsnieuws Tilburg)*

KOFFER VOL TASTBARE HERINNERINGEN

KAATSHEUVEL – Wim van Ravestein van heemkundekring De Ketsheuvel heeft samen met Gerdie van Best geheugenkoffers samengesteld. De nostalgische objecten in de koffers zijn bedoeld om de herinneringen van dementerende ouderen te prikkelen.

Hun kinderen of de personeelsleden van een verzorgingshuis kunnen zo beter contact leggen met de dementerenden. Het idee van zo'n koffer is niet nieuw, maar wel als het gaat om een lokale koffer. In dit geval is die gevuld met Kaatsheuvelse herinneringen.

De eerste koffer die werd samengesteld is gewijd aan 'het gezin'. In totaal moeten er vijf koffers komen met verschillende thema's. Naast het gezin komt de schoenenindustrie aan bod, religie en jeugd. Voor de vijfde koffer wordt nog een geschikt thema gezocht. Om de koffers te bekostigen, werd contact gezocht met het stimuleringsfonds van de Rabobank. En dank zij die medewerking kunnen de koffers straks gratis uitgeleend worden. „Maar we vragen

wel een waarborgsom om er voor te zorgen dat de spullen ook weer terugkomen”, zegt voorzitter Kees Grootswagers van de heemkundekring.

Dementerende ouderen hebben vaak nog wel herinneringen aan gebeurtenissen of objecten uit hun jonge jaren. Op basis van tast of geur van objecten kan zo'n herinnering terugkomen en kunnen kinderen een referentiekader scheppen om weer in gesprek te raken met hun ouders.

Over twee jaar moet het project afgerond zijn in Kaatsheuvel en dan wordt gekeken of er per thema meerdere koffers moeten komen.

- *Bron: Brabants Dagblad, 21 februari 2014 (Erik van Hest)*

Leden van de heemkundekring bekijken de eerste koffer vol herinneringen

Correspondenten gezocht

Wij zijn op zoek naar mensen die voor ons heemkundige berichten willen knippen uit kranten die verschijnen in de omgeving van Den Bosch, Breda, Bergen op Zoom en de Noordwesthoek van Brabant.

PRATEN OVER BAKEL VAN TOEN

BAKEL – Bakel bestaat dit jaar 1300 jaar en dat was voor heemkundekring Bakel-Milheeze reden om vier geboren en getogen Bakelnaars op leeftijd een middagje over hun jeugd en het vroegere Bakel te laten vertellen.

Een leuk initiatief dat met weinig moeite navolging kan vinden in andere plaatsen. De vier dorpsbewoners, Cato van Mierlo-Slegers (83), Drieka Brzoskowski-Manders (92), Kobus Swinkels (89) en Leo Rovers (78) vertelden over hun schooljeugd toen er

nog sprake was van een meisjes- en een jongensschool, de cafés uit vroeger tijd en de Tweede Wereldoorlog. Maar ook de eerste auto kwam ter sprake. Een leuke anekdote is dat Kees Sigmans een auto had waar hij ook taxi mee reed. „Maar niet als het regende, want dat vond hij zonde van zijn auto”, wist Drieka zich nog te herinneren.

Kobus weet nog dat meester De Vries verkering had. Op school hadden ze een raampje, daar kwam zijn vriendin wel eens voor staan om te zwaaien. Soms kwam ze naar binnen en deelde ze 'kwatta's' uit. De kinderen vonden het leuk dat ze kwam, maar dat was vooral vanwege de chocolade.

Bakel heette in 714 nog Bagoloso en wordt in een schenkingsakte uit dat jaar genoemd. Pepijn van Herstal en zijn vrouw schonken toen een deel van hun bezittingen aan bisschop Willibrord. In de middeleeuwen was Bakel een plaats van aanzien en de kerk in het dorp is mogelijk de oudste in het bisdom Den Bosch. In de loop van dit jaar worden er allerlei activiteiten in Bakel gehouden in het kader van het 1300-jarig bestaan.

• *Bron: Eindhovens Dagblad, 6 maart 2014 (Mieke Bon)*

Bakel

EXPOSITIE VAN AFFICHES UIT DE EERSTE WERELDOORLOG

VALKENSWAARD – De Eerste Wereldoorlog staat nu en de komende jaren in het middelpunt van de belangstelling. Boeken, fototentoonstellingen, lezingen en excursies zijn aan de orde van de dag. Het Nederlands Steendrukmuseum in Valkenswaard komt met een expositie van affiches en sportprenten uit de periode 1914-1918.

Het bekendste affiche uit die periode is het Amerikaanse aanplakbiljet van Uncle Sam

die mannen oproept om zich te melden om mee te vechten in de Eerste Wereldoorlog. Maar er blijken veel meer affiches te zijn die de moeite waard zijn. Het museum in Valkenswaard heeft er zo'n zestig bijeengebracht uit Rusland, Duitsland, Frankrijk, Amerika, Engeland en Nederland. Daarbij zit ook het originele affiche van Uncle Sam uit 1917. Directeur Frank van Oortmerssen is er erg mee in zijn schik: „Illustrator James Montgomery Flagg gebruikte voor dit affiche een zelfportret. Hij kon toen natuurlijk niet bedenken dat zijn beeltenis nog voor veel andere doeleinden de wereld over zou gaan.”

Het museum is nog op zoek naar mensen die hen kunnen helpen aan andere affiches of sportprenten uit die periode. De tentoonstelling is te bezoeken van 27 september 2014 tot en met 26 april 2015.

• *Bron: Eindhovens Dagblad, 28 februari 2014 (Judith de Roy)*

SACRAMENTSKERK TILBURG BLIJFT GEDEELTELIJK STAAN

TILBURG – De herbestemming en afbraak van kerken speelt in heel Brabant. Actiecomités worden in het leven geroepen, kerkbestuur en omwonenden gaan om de tafel zitten en bewoners proberen geld bijeen te brengen. Niet overal gaat het van een leien dakje en soms worden kerken afgebroken. Andere krijgen een gepaste herbestemming als dorpshuis, muziekcentrum of zelfs als woning.

Tilburg, Bosscheweg met Sacramentskerk

In Tilburg wordt al bijna tien jaar gesteggeld over de Sacramentskerk. Het bisdom verwierp eerder plannen voor heropening van de kerk ten behoeve van Poolse katholieken en ook plannen om er een gezondheidscentrum in te maken en een combinatie van wonen en buurtvoorzieningen kon geen genade vinden in de ogen van de bisschop. Wat dat betreft zijn er grote verschillen tussen het bisdom Breda en Den Bosch. In West-Brabant denkt het bisdom een stuk ruimhartiger. In Roosendaal werd in de Heilig Hartkerk een gezondheidscentrum ondergebracht en in de kerk van Heerle vond het dorps huis samen met de plaatselijke huisarts onderdak in het gebouw van de Gertrudiskerk.

In Tilburg is er nu een plan om de toren en de gevel aan de kant van de Ringbaan Oost te handhaven. En ook de pastorie met de monumentale beukenboom er voor blijft staan. Het achterliggende schip wordt gesloopt en vervangen door een vijftiental eengezinswoningen met tuin en een ruimte voor buurtactiviteiten. Het plan is onlangs toegelicht door Caspar de Bonth, de adviseur van het parochiebestuur. De plannen werden ontwikkeld door architect Thomas Bedaux van de gebroeders Van Gisbergen in Hooge Mierde. Het bisdom moet nog wel de handtekening zetten en het blijft nog even de vraag of dat gaat gebeuren, gezien de weigeringen in het verleden. De vraag of de spits die in 1992 werd verwijderd terug komt, is ook nog niet beantwoord.

• Bron: *Brabants Dagblad, Tilburg Plus, 26 februari 2014 (Stephan Jongerius)*

DE DONGE: FILM VAN EEN ECHTE LEVENSADER

DONGEN – Over oceanen, zeeën en grote rivieren zijn al heel wat documentaires gemaakt, maar als het om kleine rivieren gaat, wordt de spoeling dun. Een film over De Donge moet dat veranderen.

Een blik op rivier De Donge

Janny Lock uit Raamsdonksveer ging samen met cameraman Robert van Hal aan de slag om met een film de aandacht te vestigen op het belang van zoet water voor deze wereld.

Anderhalf jaar lang brachten ze alle facetten van de Donge in beeld. Het is een laaglandbeek, waarin bescheiden stroompjes van regen- en grondwater samenkomen en uiteindelijk de rivier vormen die wij kennen uit het Brabants landschap. De rivier vormde van oudsher de grens tussen het Oost- en West-Brabants dialect.

De cameraman heeft tot nu toe zo'n 13 uur aan ruw materiaal en dat moet teruggebracht worden naar een film van anderhalf uur en die brengt vierduizend jaar geschiedenis in beeld. Natuur, dorpen, architectuur en industrie langs de oevers van de Dongen werden vastgelegd. Beide enthousiastelingen werken belangeloos en daarom heeft het weinig geld gekost, maar nu moet de film op dvd's worden vastgelegd en moet er een boek gemaakt worden.

Daarvoor is via crowdfunding geld ingezameld. Het gaat om een bedrag van ruim 6.000 euro dat op deze manier bijeen werd gebracht. Dankzij enkele sponsors is er nu een totaalbedrag van 10.000 euro binnen. De verwachting is dat dit jaar het eindresultaat nog gereed is.

• *Bron: Brabants Dagblad, 6 februari 2014 (Nicole Andries)*

EEN ZANDPAD ALS GEMEENTELIJK MONUMENT

HAAREN – Volgens Peter Verhagen is er niets mis met het idee dat een zandpad een gemeentelijk monument kan zijn. Hij is al jaren bezig om het college van burgemeester en wethouders er van te overtuigen dat de Antwerpsebaan in Haaren op de gemeentelijke monumentenlijst geplaatst moet worden.

Volgens Verhagen is de zandweg het enige overblijfsel uit de dertiende eeuw in de gemeente en dus iets om zuinig op te zijn. Hij ligt nu overhoop met de gemeente. Die vindt dat het bestemmingsplan voldoende garanties biedt, maar Verhagen is van mening dat de weg op de monumentenlijst moet komen. Hij kreeg van de commissie die de bezwaarschiften behandelt gelijk, maar de monumentencommissie ging niet mee. Het bezwaar is afgewezen en Verhagen beraadt zich nu of hij in beroep zal gaan. In de tussentijd gaat hij steun zoeken bij de provinciaal archeoloog.

Het ontstaan van veel zandwegen is direct verbonden met de opkomst van de steden. Op het moment dat ze ontstonden hadden ze aan- en afvoerwegen nodig. Als voorbeeld noemt Peter Verhagen Den Bosch. Deze stad had naar het westen, noorden en oosten goede waterverbindingen. De verbinding naar het zuiden via het water was problematisch. Goederen die in Den

Bosch aankwamen, moesten overgeladen worden op karren om naar het zuiden getransporteerd te worden. Die zandbanen waren dus belangrijke routes. De meeste zijn inmiddels verdwenen en slechts weinig van deze oude banen zijn nog zichtbaar in het landschap. Zeker als het om zandwegen gaat. Vandaar de actie van Peter Verhagen.

• Bron: *Brabants Dagblad*, 19 februari 2014 (Ad Rijken)

ONDERWIJS CENTRAAL IN ERFGOED DEPOT

RIEL – Tot 1 juli staat het onderwijs uit de vorige eeuw centraal in het Erfgoed Depot in Riel. Er is een schoolklas uit de jaren vijftig die deel uitmaakt van de permanente tentoonstelling, maar nu is er ook een tijdelijke expositie met als thema: „Wijzer door Onderwijs“.

Leren lezen met het leesplankje, leren schrijven met de kroontjespen of met lei en griffel, plaatsnamen leren met behulp van een grote landkaart en leren

Een schoolklas uit vroeger jaren. Dit is overigens niet het lokaal dat in het Erfgoed Depot te vinden is

rekenen met een telraam.

In het museum kan niet alleen gekeken worden, want het is bij uitstek een doe-museum en dat betekent dat je ook dingen mag vastpakken en beleven. Mensen die nooit met een kroontjespen hebben geschreven kunnen dat nu proberen en aan den lijve ondervinden hoe moeilijk dat wel is!

Aan de hand van fotomateriaal wordt getoond hoe een schoolklas er vroeger uitzag. Daarnaast zijn er allerlei boeken en leermiddelen van vroeger te vinden. Zo zijn de boeken van Puk en Muk (en Moortje) er te zien. In 1927 werd al het eerste verhaal van deze twee jeugdige avonturiers in het Nederlands uitgegeven. De verhalen verschenen eerder in het katholieke jeugdtijdschrift 'De Engelbewaarder'.

Wie informatie wil over de exposities, de actuele openingstijden en de mogelijkheden van groepsbezoeken, kan terecht op de website www.erfgoed-depot.nl.

**De volgende Koerier van Brabant Heem
verschijnt in de derde week van juni.
Heeft u kopij voor dat nummer,
mail of stuur die dan voor zondag 2 juni
naar martel6@hetnet.nl of Martel 6, 4724 GD Wouw.
Zo mogelijk zullen we uw teksten ook op de website
van Brabants Heem plaatsen.**

Jos Swanenberg en Jurgen Pigmans, onze nieuwe heemkundeconsulenten

Brabants Heem wil de ondersteunende organisatie zijn voor 127 zelfstandige Brabantse heemkundekringen. De stichting organiseert cursussen en studiedagen, zet netwerken op en geeft adviezen. Dat alles om de deskundigheid van de kringleden te bevorderen op alle terreinen waar dat nodig is. Verder stimuleert Brabants Heem nieuwe initiatieven en onderlinge samenwerking. Brabants Heem: van vrijwilligers voor vrijwilligers.

Parallele artikelen op de website: www.brabantsheem.nl

Uitgave: Brabants Heem, Postbus 1203, 5200BG 's-Hertogenbosch.

Redactie: René Hermans

Bijdragen van: Ton van der Straaten, Jan Rossou, Frans Wilbrink, Jan Franken.

Foto's: René Hermans, diverse heemkundekringen en archieven.

Ontwerp en Drukwerk:

Alle rechten voorbehouden. Niets in deze uitgave mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt, in welke vorm ook. Hetzij elektronisch dan wel mechanisch door fotokopieën, scans of opnamen. Tenzij met voorafgaande toestemming van de uitgever. De uitgever heeft er naar gestreefd om alle copyrights in deze uitgave te regelen. Wie meent alsnog rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht contact op te nemen.